

end de havde Ret til at nyde Godt af. De modtage saaledes ofte Fæstestedet med Gjæld, og hvorledes de under saadanne Forhold som nu kunne have Udset til at tilbagebetale en saadan Gjæld, det forstaaer jeg virkelig ikke. At der under slige Omstændigheder maa opstaa Bekymring, ja Urolighed i Gemytterne trindtom i Landet blandt Fæstebefolkningen forekommer mig at være klart, og derfor troer jeg, at det er en farlig Vei ikke at slaae ind paa, ved en Evangsloy at ordne et saadant Forhold, da jo dog en tidligere Regjering, hvis meest indflydelsesrige Medlemmer endnu ere i Hans Majestæts Raad, har erkjendt Nødvendigheden deraf. Jeg troer, at der er gaaet meget for lang Tid, forinden man er slaaget ind paa den Vei. Det har saa ofte skurret i saa Manges Øren, naar man har talt om Fæsternes Medveiendomsret, og at der ved Ordningen af Fæsteforholdet bør tages Hensyn dertil. Hvormegen Medveiendomsret Bøndebefolkningen i juridisk Forstand har, skal jeg ikke indlade mig paa, det kjender jeg desto værre ikke tilstrækkeligt til, da jeg ikke er Jurist; men jeg veed, at der er en historisk, en traditionel, en moralisk Ret for Fæstebefolkningen til at nyde Godt af Fæstefjorden, af Bøndefjorden; og jeg troer ikke, at det lader sig modbevise, at en saadan Ret eksisterer. I tidligere Dage vovede ikke let nogen Godseier at lade Uvedkommende — naar jeg siger Uvedkommende, mener jeg Andre end Bøndestanden — komme i Besiddelse af Fæstefjord; men vi have desværre ogsaa seet, at den Ret, det „store Privilegium“, som vore Modstandere ellers kalde det, som Bøndestanden var i Besiddelse af, glider bort imellem Hænderne paa dem. Det er ikke sjældent, jeg har seet en Deel Exempler derpaa, at Fæsternes fuldvorne Børn have maattet forlade Fædrenehjemmet, uagtet de kunde og vilde betale Indfæstningssummen, for at gjøre Plads for en af Godseierens eller hans Forvalters huleklædte Venner. Jeg har seet flere saadanne vorne Børn at maatte tage bort fra Gaarden eller Huset, alene for at gjøre Plads for en Godstjener. Man har gjort sig Umage for at faae Sligt forandret; men man har ikke fundet Medhold nogetsteds, og hvorledes vil man troe Andet,

end at der er Sorg og Bekymring trindt om iblandt Fæstebefolkningen, hvor Sligt kan existere, saalange der ikke stæer Foranstaltning til, ad lovlig Vei at faae et Forhold ordnet, som nu er i en Tilstand, hvori det kun, troer jeg, gjør Stæde og Ulykke. Men det er ikke alene Fæstebefolkningen, som lider under de nærværende Forhold, den hele Almue paa Landet lider derved; man har ofte talt om, at Huusmandsclassens Naar være simple og trængte til at ophjælpes; for mig har det længe staaet klart, at der ikke ret meget kan gjøres i den Retning, førend Selveiendom bliver almindelig. Er Selveiendom først almindelig, er den megen Jord, som nu er bunden og drives tildeels paa en ganske anden og ringere Maade end Selveierjorden i de større Selveierdistricter, bliver Fæstefjorden fri og let bevægelig, saa vilde vi see ganske anderledes Drift og Liv og Virksomhed trindt i Landet, og igjennem Udskyningen vil den talrige Huusmandsclassen finde det muligt paa taalelige Vilkaar at faae Tag over Høvedet og Næring for sig og Sine. Ja selv Kjøbstadsbefolkningen maa længes efter dette Forholds Omordning. Hvilken Virksomhed vil det ikke give for den haandværksdrivende Klasse! Mange vilde finde langt større Næring og Erhverv ved den forøgede Lyft til at anskaffe sig Et og Andet, som er nødvendigt og rigtigt, men som Fæsterne ikke nu troe at burde eller kunne anskaffe sig, kort sagt, det er klart for mig, at Almuevellet lider under den nuværende Tilstand, og altsaa kræver en Omordning. Den ærede Indenrigsminister meente, at det ad den blotte Frivillighedens Vei vilde gaae raskere for Fremtiden, naar det blev klart, at en Evangsloy ikke var ivente. Jeg troer det ikke; men selv om det skulde stæe, er jeg vis paa, at det ikke vil gaae rask med Handelen og at Selveiendom vil fremmes alene af den Grund, men i saa Fald vil det fornemmelig være af en ganske anden Grund, nemlig at mange Fæstere vilde være nødsagede til at kjøbe til hvilkensomhelst Pris der stilles op for dem, naar de ikke med Wisshed ville vide, at naar de ere døde, skulle deres Arvinger, om de ellers vilde have, hvad der ved Forbedring paa Fæstestederne retteligen er deres, betale det to Gange. Det kan saaledes vel være, at der